

A szoptatás védelme, népszerűsítése és támogatása Európában: Indítvány Átdolgozott kiadás, 2008

2. sz. melléklet Az anyatejet helyettesítő készítmények marketingjének nemzetközi kódexe

A Nemzetközi Kódexet – amelynek tárgykörébe tartoznak az anyatejhelyettesítő készítmények, beleértve a „csecsemőtápszereket, más tejkészítményeket és italokat, amik az anyatej részleges vagy teljes helyettesítésére készülnek, valamint a cumisüvegeket és cumikat” – 1981-ben fogadta el az Egészségügyi Világszervezet Közgyűlése (WHA) a tagállamok többségének egyetértésével, hogy megállítsa a csecsemőtápszerek agresszív marketingjét és a csecsemőhalálozás következményes emelkedését. A Nemzetközi Kódex elfogadása után a csecsemőtápszer gyártó társaságok kifejlesztették és reklámozni kezdték a követő tápszereket (*magyar elnevezés „anyatej-kiegészítő tápszer”*) aminek célja, hogy márkanévük és termékeik folyamatosan szem előtt legyenek. Erre válaszul 1986-ban az Egészségügyi Világszervezet Közgyűlése határozatában világossá tette, hogy ezeknek a termékeknek klinikailag nincs létjogosultságuk, és hogy a mesterségesen táplált csecsemőket 12 hónapos korukig standard csecsemőtápszerrel (*kezdő tápszerrel*) kellene táplálni, egyéves koruk után pedig teljes, módosítatlan tehéntejet és tápláló családi ételeket kapjanak.

Az Egészségügyi Világszervezet Közgyűlésének ezt követő határozatai szükség szerint frissítették és világosabbá tették a Nemzetközi Kódexet az újabb kutatási eredmények és kereskedelmi marketing irányzatok figyelembe vételével. Az Egészségügyi Világszervezet titkárságának szakmai állásfoglalása szerint ezeknek a határozatoknak ugyanaz a jogi státusza, mint magának a Nemzetközi Kódexnek.

A Nemzetközi Kódex és a vonatkozó WHA határozatok fő rendelkezései a következők:

1. A kormányok felelőssége, hogy a csecsemőtáplálásról információt szolgáltatassanak (a lakosság-nak). Gyártó vagy forgalmazó cégek csak úgy adományozhatnak információs anyagokat, ha ez a megfelelő kormányhatóság kérésére és írásos jóváhagyásával történik.
2. Az anyatejhelyettesítő készítményeket nem reklámozhatják a nagyközönségnek.
3. Nem adhatnak ingyen termékmintákat sem közvetve, sem közvetlenül az anyáknak vagy az anyák rokonainak.
4. A cégek kereskedelmi képviselője (ügynöke) nem kerülhet sem közvetett, sem közvetlen kapcsolatba anyákkal.
5. Nem adhatnak ajándékokat és termékmintákat személyesen az egészségügyi dolgozóknak. Termékmintát kizárólag szakmai értékelés vagy kutatás céljára adhatnak át intézményi szinten. Az egészségügyi dolgozók nem adhatnak termékmintákat várandós vagy kisgyermekes anyáknak.
6. Az egészségügyi dolgozóknak adott információknak tudományosnak és tényszerűnek kell lenniük.
7. Az egészségügyi dolgozóknak adott anyagi támogatás nem teremthet érdekellentétet.
8. Az anyáknak adott minden ismertetőnek tartalmaznia kell a szoptatás jótékony hatásait és a mesterséges táplálás kockázatait és költségeit.
9. Az egészségügyi intézményekben tilos reklámozni a Nemzetközi Kódex hatálya alá eső termékeket, és tilos ezekből ingyenes termékmintát adni.
10. A termékek címkéjén nem szerepelhet a „humanizált”, „anyatejhez hasonló” és más olyan kifejezés, kép vagy szöveg, ami idealizálja a mesterséges táplálást.
11. Táplálkozástani vagy egészségre vonatkozó kijelentések nem szerepelhetnek az anyatejhelyettesítőkön, kivéve, ahol a nemzeti szabályozás ezt kifejezetten megengedi.

A Nemzetközi Kódex sikeres bevezetése azon múlik, hogy az egyes országok mennyire tudják megerősíteni a rendelkezéseit azáltal, hogy beépítik a nemzeti/regionális törvénykezésükbe. Mindamellet a Nemzetközi Kódex kijelenti, hogy függetlenül attól, hogy az országok beépítik-e a törvényeikbe vagy nem, a cégeknek ellenőrizniük kell a saját gyakorlatukat, és összhangba kell azt hozniuk magának a Kódexnek az alapelveivel és céljaival. Bár a Nemzetközi Kódex nem tiltja az egészségügyi programok és egészségügyi dolgozók szponzorálását, beleértve a képzést is, az 1996-os és a 2005-ös WHA határozatok figyelmeztetnek az érdekellentétre. Az egészségügyi szakemberek talán úgy gondolhatják, hogy ellenállók a promóciós tevékenységekkel szemben, a társadalomtudományi kutatások más következtetésre jutottak: még a „kis ajándékoknak” is van hatása.

A Nemzetközi Kódex nem tiltja az anyatejhelyettesítők eladását, hanem szabályozza azok marketingjét. Egy termék reklámozása és promóciója széles körben elfogadott gyakorlat lehet a kereskedelem világában, az anyatejhelyettesítő készítmények marketingje azonban károsan befolyásolja a szoptatás megkezdését és időtartamát, és nem lehet úgy kezelni, mint más kereskedelmi termékek esetében. Az alacsony szoptatási arányok világszerte jelentős népegészségügyi problémát okoznak, és az ennek megoldására irányuló törekvéseknek nem kellene az egyre kifinomultabb marketing eszközökkel és egyre növekvő anyagi lehetőségekkel rendelkező kereskedelmi vállalkozásokkal versenyeznie.

Egészségvédőként – amellet, hogy sürgeti a kormányát, hogy tegyen lépéseket az alacsony szoptatási arányok javítása érdekében – minden egészségügyi dolgozónak van felelőssége a Nemzetközi Kódex rendelkezéseinek vonatkozásában. Biztosíthatják, hogy az egészségügyi intézményeket senki se használja termék promócióra. Figyelemmel kísérhetik és jelenthetik a kódex sértéseket a megfelelő törvényes testületeknek, ahogy azt az Egészségügyi Világszervezet Közgyűlése javasolja. Vagy legalább megismerkedhetnek a Nemzetközi Kódex és a vonatkozó WHA határozatok szellemével és rendelkezéseivel, hogy ne sértsék meg azokat akaratlanul, kárt okozva ezzel a közösség egészségében.

Az Európai Unió először 1991-ben vette bele a Nemzetközi Kódexet egy útmutatójába (Directive 91/321/EEC). Ez az irányelv messze volt attól, hogy a Kódexet a maga teljességében beépítse, mivel csak a kezdő és követő tápszerekre vonatkozott, és ezek marketingjét csak a 4 hónaposnál fiatalabb csecsemők esetében korlátozta. 2006 decemberében az Európai Bizottság kibocsátotta a 2006/141/EK Irányelvet az 1991-es helyett. Ez az új irányelv igen kevéssel jobb a 91/321/EEC irányelvnél: mindössze annyit tettek, hogy kiterjesztették a marketing korlátozását 6 hónapos korig. Majdnem ugyanebben az időben az Európai Bizottság kiadta a 2006/125/EK irányelvet a csecsemők és a kisgyermekek számára készült feldolgozott gabonaalapú élelmiszerekről és bébiételekről. Ennek az irányelvnek a 8.1 cikkelye kimondja, hogy ezeknek a termékeknek a címkéjén fel kell tüntetni a megfelelő életkort, amikortól a termék fogyasztható, majd hozzáteszi: „a feltüntetett életkor egyetlen termék esetében sem lehet négy hónap alatti” – és ilyen módon ellentmondásba kerül a legtöbb nemzeti ajánlással, ami 6 hónapos korig tartó kizárólagos szoptatást javasol. Az Európai Bizottság irányelveit minden tagországnak be kell építenie a nemzeti törvényeibe vagy rendeleteibe.